

ΤΟ V ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Ἡ Ρώμη, ἡ αἰωνία πόλις, κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον συνεχέντρωσεν ἐκ τῶν τῆς γῆς περάτων τοὺς βυζαντινολόγους, καὶ παρέσχεν αὐτοῖς ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα πνευματικὴν ἀρίστην πανδαισίαν, τοὺς πολυτίμους καὶ τιμαλφεῖς θησαυροὺς τοῦ Βυζαντίου, ὧν βριθουσι τὰ μουσεῖα καὶ αἱ βιβλιοθήκαι, καὶ ἐπεδείξατο ἅμα καὶ τὰ θαυμάσια τῆς τέχνης μνημεῖα, δι' ὧν οἱ Ρωμαῖοι ἠθέλησαν ν' ἀνταγωνισθῶσι πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Νέας Ρώμης. Ἐκ τῆς παρατιθεμένης ἐν μεταφράσει προσκλήσεως, ἣν μοι ἀπηύθυνεν ἐγκαίρως ὁ ἀντιπροσέδρος τοῦ συνεδρίου κ. Σίλβιος Ἰωσήφ Μερκάτης, κατατοπιζόμεθα εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου.

Πανεπιστημιακὴ πόλις—Ρώμη. 17 Αὐγούστου 1936.

Περίλαμψε (molto illustro) καὶ σεβάσμιε πάτερ,

Ἐγγιζούσης τῆς συνόδου τοῦ Ε' διεθνoῦς συνεδρίου τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν, παρ' ἐμοῦ τὸ πλείστον διωργωμένου, καθῆκον θεωρῶ νὰ προσκαλέσω, ὅπως μετάσχη ἢ τοὐλάχιστον ἀντιπροσωπευθῆ δι' ὑμῶν τὸ ἅγιον Ὅρος τοῦ Ἄθω, περὶ οὗτως καὶ ἀναγνωσθήσονται καὶ συζητηθήσονται ἐν ταῖς συνεδρῖαις ἀνακοινώσεις ἐξαίρουσαι τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν καλλιτεχνίαν αὐτοῦ. Ἀναγράφω παραδείγματος χάριν τοῦ Βίβου «Ὁ βίος τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν Ἀγίῳ Ὄρει», τοῦ Bréhier «Ἀρχαῖοι χοροὶ (ψαλτῶν), προγενέστεροι τῶν εἰκονοκλαστῶν ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἄθω», τῆς κ. Rouillard «Ἐγγραφα (χρυσόβουλλα) Λαύρας ἐπὶ Παλαιολόγων» τοῦ Moussin «Διπλώματα ἑλληνικὰ ἐν ταῖς τοῦ Ἄθω σλαβικαῖς μοναῖς», τοῦ Lemerle «Μελέται περὶ Ὄρους τοῦ Ἄθω καὶ σχέδιον ἐκδόσεως Ἀθωϊκῶν κειμένων» κτλ. Ὡς ἐπίσης ἐν τῷ τμήματι «Λειτουργία καὶ μουσικὴ», δοθῆσονται διαλέξεις ὑπὸ κορυφαίων μουσικῶν καὶ ἐκτελέσεις ὕμνων βυζαντινῆς μουσικῆς. Ὅποσον ἀσμένως ἤθελον ἶδει Ὑμᾶς καὶ ἄλλους πατέρας τοῦ ἁγίου Ὄρους, παρισταμένους ἐν τῷ ἡμετέρῳ συνεδρίῳ, ὅπερ προμηνύεται πολυπληθές (σύνεδροι ὑπὲρ τοὺς 400, ἀνακοινώσεις ἑπὲρ τὰς διακόσιαις), καὶ σπουδαῖον λόγῳ τῆς εἰς αὐτὸ συμμετοχῆς τῶν καλλιτέρων τῆς βυζαντινολογίας ἀντιπροσώπων. ἀρκεῖ νὰ ὀνομάσῃ τις τὸν Diehl, Jorga, Millet, Filon, Grégoire, Dölger, Ostrogowsky, Stefanescu, Grecu, De Jerphanion, Moravesik, Volbach, Dawkius, Okuner, τὸν πατέρα δι' Καλλικῶι. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀνηγέλθησαν οἱ ἐξις (καὶ μνημονεύονται 20 κατ' ἀριθμὸν δηλ. ὑπερβαίνοντες κατ' ἀριθμὸν καὶ τὸ μεγαλύτερον κράτος τοῦ κόσμου!) εἶναι λοιπὸν ὄραία ἡ «θεωρία», ἧς καὶ Ὑμεῖς θὰ ἠδύνασθε νὰ μετάσχητε ὡς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ πρὸ παντὸς ὡς μελετητῆς θεμάτων ἀφορώντων τὸν Ἄθω καὶ τὴν προσφιλῆ ὑμῖν Ἀλβανίαν. Ἐπισυνάπτω ὄδε τὸ πρόγραμμα καὶ φύλλον

ἀποδοχῆς πρὸς ὑπογραφήν παρ' Ὑμῶν καὶ ὄσων ἐπιπροσθέτως ἄλλων συνοδῶν Ὑμῶν. Τὸ δὲ φύλλον τοῦτο θέλει ἐπιστραφῆ ἡμῖν διὰ τὰ ἀποσταλῶσιν εἰσιτήρια δι' ἓνα ἕκαστον. Σεβάσμιε πάτερ, ἀναμνησχομαι εὐγνωμονῶν καὶ μετὰ συμπαθείας τὰς ὡραίας ἡμέρας, ὅσας διήλθον μεθ' Ὑμῶν ἐν Λαύρῃ καὶ ἐν Ἀθήναις... Εὐελπιστῶ, ὅτι θὰ δυνηθῶ νὰ εὐχαριστήσω Ὑμᾶς προσωπικῶς ἐν Ρώμῃ καὶ ν' ἀνταποδώσω τῶν, ὧν ἔτυχον παρ' Ὑμῶν, φιλοφρονήσεων... Δέομαι δὲ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἀποδώσῃ Ὑμῖν τὸ καλόν...

Ὑμέτερος ἔσασί (ὑπογραφή).

Ἡ πλήρης φιλοφροσύνης ἐπιστολὴ τοῦ σοφοῦ τῆς Ρώμης βυζαντινολόγου, ἐστάλη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, ὅθεν μοι ἀπεστάλη οὐχὶ πλήρης εἰς Ἀθήνας λίαν ἀργά. Εἶναι λίαν τιμητικὸν διὰ τὸ ἅγιον Ὅρος, ὅτι ἐξουσιοδοτεῖ ἡμᾶς ὁ εὐγενὴς Ἴταλὸς νὰ προσλάβωμεν ὄσους ἠθέλομεν ὡς συνοδοὺς. Ἐκφράζω ἐνταῦθα βαθεῖαν τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τοὺς ὀργανωτὰς τοῦ συνεδρίου, καὶ λυποῦμαι, διότι, μὴ λαβὼν ἐγκαίρως τὴν πρόσκλησιν, δὲν ἠδυνήθην νὰ συμμετάσχω τῆς σεβαστῆς ἐκείνης ὀμηγύρευος τῶν σοφῶν βυζαντιολόγων. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἄλλων ἀξιοθεάτων τῆς Ἰταλίας, ἐθαύμασαν καὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν εἰκονογραφημένων (miniatures) χειρογράφων τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν τῶν κειμηλίων καὶ τῶν ἔργων τῆς θαυμασίας ἐκείνης τέχνης, ὧν ἕνεκα τὸ Βατικανὸν θεωρεῖται τὸ πλουσιώτερον βυζαντινὸν Μουσεῖον. Εἰς τὴν μονὴν τῆς Κρυπτοφέρρης ἐψάλησαν βυζαντινοὶ ἑλληνικοὶ ὕμνοι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πατρὸς Λαυρεντίου Ρόκα, (ὃν ἠτύχησαν νὰ ἀκούσωσιν αἱ Ἀθηναὶ πρὸ διετίας εἰς τὸν Παρνασσόν), ὑπὸ χοροῦ μαθητῶν τῆς Μονῆς ἀλαβανοπαίδων.

Αἱ γενόμενα ἀνακοινώσεις ἐξεδόθησαν ἐν περιλήψει εἰς τεῦχος «Sunti delle comunicazioni per ordine alfabetico degli autori» Roma, 1936. 8ου σ. 108, αἱ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἑξῆς:

Angello G. Ἡ ἐν λίθοις βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἐν Σικελίᾳ καὶ Loiascano P. Περὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Σικελίᾳ.

Ἀλιβιζᾶτος Α. Σ. Ὁ 13, 30 καὶ 55 κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ συγκόδου.

Ἀμαντος Κ. Συμβολὴ εἰς τὴν κοινωνικὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου.

Ἀναγνωστόπουλος Γ. Ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τῶν διαλέκτων τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Baumstar A. Παλαιστινιακὰ στοιχεῖα ἐν τοῖς βυζαντινοῖς καὶ καὶ κοπτικοῖς ὠρολογίοις.

Berechet St. G. Ἡ τοῦ βυζαντινοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐπί-
δρασις μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ τὸ δίκαιον τῶν Ῥωμαίων.

Beridze Ch. Βυζάντιον καὶ Καύκασος (15 ἀνακοινώσεις).

✓ Bīnon S. Ὁ ἅγιος Πέτρος ὁ Ἀθωνίτης ἢ «ἀρχαί» τοῦ μονα-
χικοῦ βίου ἐν ἁγίῳ Ὄρει» (ὁ φίλος κ. Βίνοσι δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν,
ὅσα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου διεξοδικῶς ἐγράψαμεν εἰς τὸν Α' τόμον
τῆς Χριστιανικῆς Ἑγκυκλοπαιδείας, ἰδίᾳ τὴν αὐστηρὰν ἡμῶν ἐπὶ τῆς
γνωστῆς βιογραφίας τοῦ Πέτρου κριτικὴν).

Bréhier L. Ἀρχαῖοι μουσικὸι χοροὶ ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἀθω
πρὸ τῶν εἰκονομάχων (ὁ Γαλάτης καίτοι τῷ 1931 μετέβη εἰς Λαύραν
δὲν παρετήρησε λείψανα τοιαῦτα ἐκ μαρμαρόν ἀξιόλογα.

Byvanck A. W. Μικρογραφίαι (εἰκόνες) βυζαντιναὶ ἐν τῇ
Δύσει.

Carrarone P. Περὶ τῆς ἐν τῷ τοῦ Διοσκορίδου περιφῆμῳ
κώδικι τῆς Ἰουλιάνας σκηνῆς διὰ τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ μανδραγόρα (βλ.
Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου, Διοσκορίδειοι μελέται καὶ ὁ Λαυριωτι-
κὸς κώδιξ, Ἀθῆναι 1935).

Cessi C. Ἡ σημασία τῶν βυζ. σχολιαστῶν διὰ τὴν ἱστορίαν
τῆς κριτικῆς.

Cessi C. Τὰ ἐπακόλουθα τῆς καταρρέουσας τοῦ ἑξαρχάτου τῆς
Ραβέννας τῷ 751.

Cuclin D. Ἡ σημασία τῆς Γρηγοριανῆς καὶ τῆς Βυζ. μου-
σικῆς καὶ τὸ μέλλον αὐτῶν.

✓ Da Costa—Louillet G. Ὑπῆρξεν εἰσβολὴ τῶν Ῥώσσων
εἰς τὸ βυζ. κράτος πρὸ τοῦ 860;

D'Angelli A. Ἡ βυζαντινὴ ἢ νεοελληνικὴ μουσικὴ, ὡς διά-
μεσος μεταξὺ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς καὶ Γρηγοριανῆς.

Darkò E. Ἡ στρατοποίησις τοῦ βυζ. κράτους.

De Meister Pl. «Τυπικὰ κτητορικὰ» τῶν βυζ. Μονῶν καὶ
ἔγγραφα σχετικὰ.

Dölger F. Ἡ Ῥώμη προσφιλὴς πόλις εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς.

Εὐαγγελίδης Δ. Ἡ ἀναστήλωσις τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν
Θ/νίκῃ καὶ αἱ τοῦ XI αἰῶνος τοιχογραφίαι αὐτοῦ. Λείψανα τοιχογρα-
φιῶν αὐτοῦ τῶν εἰκονοκλαστικῶν χρόνων.

Grégoire H. Περὶ τῶν Παυλικανῶν καὶ περὶ τῆς Ἀμαζόνος
Μαξιμῶ.

Halecki O. Ὁ παπισμὸς ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ
μεγάλου ἐν τῇ Δύσει σχίσματος.

Herman E. Ἡ ἐκκλησι. ἐποποιτα ἐν τῷ βυζ. κράτει.

Höeg C. Ἐπὶ τοῦ «Προφητολογίου» (ἦτοι περὶ τῶν ἐκ τῶν προφητῶν περικοπῶν).

Horvath H. Ἡ μεταβυζαντινὴ ἱστορία τῆς φιλολογίας τοῦ Γεωργ. Ζαβίρα. (Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη τῷ 1937 εἰς τεῦχος ἔξ 100 περίπου σελ. ὡς διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ εἰς δημόδη ἑλληνικὴν).

Jugie M. Ὁ Γεώργ. Σχολάριος, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας.

Κουκουλῆς Φ. Περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ οἴκου τῶν βυζαντινῶν.

Κυριακίδης Στ. Περὶ τινῶν ἐπιγραμμάτων βυζαντινῶν, καὶ περὶ ἱστορικῶν στοιχείων ὡς ἐπικὰς τουρκικὰς διηγήσεις. Ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος ὡς λαογράφος.

Lemerle P. Αἱ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Φιλίππων ἀνασκαφαί.

Mambourg E. Τοιχογραφία τῆς ἁγίας Σοφίας, τὸ σκευοφυλάκιον κτλ.

Moravcsik G. Τὰ συγγράμματα τοῦ Κωνστ. Πορφυρογεννήτου ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως.

Ὁρλάνδος Α. C. Ἐρευναι ἐπὶ τῶν περὶ τὴν Ἄρταν βυζαντινῶν μνημείων.

Παπαδημητρίου I. Ἀρχαιότητες βυζαντιναὶ ἐν Κερκύρα.

Πεζόπουλος. Συνέσιος ὁ Κυρήνης καὶ ἡ ποίησις αὐτοῦ. Νικήτας ὁ Εὐγενιανὸς καὶ τὸ ἐν κώδικι Urbinate grec. 134 ποίημα αὐτοῦ.

Rohles C. Προβυζαντινὰ στοιχεῖα ἐν τῷ ἑλληνισμῷ τῆς κάτω Ἰταλίας.

Rouillard G. Χρυσόβουλλα τῆς Λαύρας τῶν χρόνων τῶν Παλαιολόγων.

Γυνὴ τις ἐκ Φραγκίας παρουσίασε τὰ ἐπίσημα τῆς Λαύρας ἔγγραφα μετὰ τῶν φωτογραφιῶν αὐτῶν καὶ τοῦ καταλόγου, (ὄν συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου τοῦ Λαυριώτου περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος πιστῶς ἐδημοσιεύσαμεν πέρυσιν ἐκ τοῦ ἰδιοχείρου κώδικος ἐν τῇ μονογραφίᾳ ἡμῶν «Κυρίλλος προηγούμε. Λαυριώτης ὁ χρονογράφος». Τὰ χρυσόβουλλα πάντα τῆς περιφήμου ταύτης ἀθωνικῆς Μονῆς εἶχεν ἀντιγράψει πρὸς ἔκδοσιν ἐκ τοῦ εἰρημένου κώδικος τοῦ Κυρίλλου ὁ Σπυρίδων Λαυριώτης ἱατρὸς Καμπαναός. Ἐγὼ δὲ ἐσεβάσθην τὴν ἄδυναμίαν αὐτοῦ ταύτην καὶ ἀνέμενον ὀπωσδήποτε τὴν ἔκδοσιν. Τῷ 1930 διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπεσκέπαστο τὸν Ἄθω ὁ διαπρεπὴς βυζαντιολόγος κ. Millet. Ἦμην τότε πρωτεπιστάτης τοῦ ἁγίου Ὄρους

καὶ ἡ Ἱ. Κοινότης λόγω τῆς βαρβαροῦ συμπεριφορᾶς, ἦν ἐπεδείξατο οὗτος κατὰ τὸ 1916—1917 σιτηρίζομενος εἰς τὰ συμμαχικά ὄπλα καὶ τῆς ἔξασκηθείσης εἰς τοὺς μοναχοὺς βίας, ὁμοφώνως κατ' ἐπιταγὴν τῶν ἱερῶν Μονῶν δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἐργασθῆ πλέον εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰ σκευοφυλάκια· καὶ πρὸς τοῦτο ἐξαπελύθη εἰς τὰς Μονὰς καὶ αὐστηρὰ ἐγκύκλιος. Μόνον ἡ Μεγίστη Λαύρα, ἦν διηύθυνε τότε ὁ ἱατρὸς Σπυρίδων Καμπανᾶος ἐπέτρεψε καὶ τὴν φωτογράφησιν αὐτῶν τῶν ἱερῶν κειμηλίων καὶ τῶν χρυσοβούλλων (διότι ὡς ἀντίγραφα ταῦτα ἐξ ἀντιγράφου κώδικος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οὐδεμίαν ἀξίαν εἶχον). Ἡ λεία αὕτη ἐνεφανίσθη νῦν εἰς τὸ βυζ. συνέδριον.

Russo I. I. (ὁ γνωστὸς Ἑλλήνων καθηγητῆς τοῦ Βουκουρεστίου). Περὶ τοῦ ὀνόματος «Βυζάντιον».

Sala ville S. Ἡ βυζαντινο-ἱεροσολυμητικὴ ἐθιμοτυπία κατὰ τὴν ἐν τῷ Παναγίῳ Τάφῳ ὑποδοχὴν τῶν προσκυνητῶν.

Shazman P. Αἱ τοιχογραφίαι αἱ νεωστὶ ἀνακαλυφθεῖσαι εἰς τὰς ἐν Κων/πόλει ἀνασκαφὰς ἐν Odalar Camii καὶ ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὰς τῆς Santa Maria antiqua ἐν Ρώμῃ.

Σωτηρίου Γ. Αἱ βυζ. ἐκκλησίαι τῆς Κύπρου καὶ ἡ θέσις αὐτῶν ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀρχιεκτονικῇ.

Soloviev A. Τὸ νομικὸν ἔργον τοῦ Ματθαίου Βλαστάρεως (1335—1935).

Spulber C. A. Ἡ ἔννοια τῶν νομικῶν ὄρων ἐν τῷ Βυζαντίῳ.

Stadtmüller G. Ἡ ἀξία τῆς ἐρευνητικῆς μεθόδου ἐν ταῖς ἱστορικαῖς βυζαντιναῖς σπουδαῖς.

Stefanescu I. D. Ἐθνικαὶ συνήθειαι τηρούμεναι ἐν τῇ χριστιανικῇ λειτουργίᾳ (μᾶλλον εἰς τελετὰς ἐν ταῖς μοναῖς τῆς Μολδαβίας). Ἡ χριστιανικὴ τοῦ Μεσαίωνος τέχνη ἐν Τρανσυλβανίᾳ.

Turchi N. Κόλυβα, μακάρια (γρ. μακαριά) καὶ περιδείπνον.

Volbach W. F. Λείψανα ἀνατολικῶν ἁγίων καὶ λειψανοθήκαι ἐν Ρώμῃ.

Weingar M. T. Ἀνάλυσις τοῦ λεξιλογικοῦ θησαυροῦ τῆς ἀρχαίας σλαβωνικῆς ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν.

Εὐγγόπουλος Α. Σχέσις τῶν μικρογραφιῶν τοῦ Vaticanus gr. 1162 καὶ τοῦ Parisinus gr. 1208 πρὸς τὰς τοιχογραφίας τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (ἐν Κ/πόλει).

Ἡ πραγματεία «Περὶ τῆς ἀληθείας τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως

πρὸς τὸν Ἀμην κατὰ τὸν χρόνον ἐν ᾧ ἔάλω παρ' αὐτοῦ ἡ Κωνσταντίνου» τοῦ Γεωργίου Τραπεζουντίου.

✓ Zupanic N. Ἡ δαλματικὴ νῆσος Πιζύχ τοῦ Κων. Πορφυρογεννήτου.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων ἀναγραφῶν ἐννοεῖ πᾶς τις ἐπὶ τίνων σπουδαίων θεμάτων ἐνησχολήθη τὸ βυζαντινολογικὸν τῆς Ρώμης συνέδριον, καὶ ὁποίαν ἔκτασιν ἔλαβον κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους αἱ περὶ τὸ Βυζάντιον ἔρευναι ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ ἡμέτεροι ἐρευνῆται ἔχουσι ἐνώπιον αὐτῶν τὰ περίφημα θησαυροφυλάκια καὶ τοὺς βυζαντινοὺς τοῦ ἁγίου Ὁρους ναοὺς, ἔχουσι τὰ ἀνεξερεύνητα τῶν Μονῶν ἀρχεῖα καὶ ἓνα ὁλόκληρον ἄγνωστον βυζαντινὸν κόσμον. Πότε θὰ εὐδοκήσωσι νὰ ἐπισκέπτονται καὶ ἐρευνήσωσιν αὐτόν, πρὸς δόξαν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ τῶν Ἀγιορειτῶν, οἵτινες διέσωσαν τοὺς θησαυροὺς ἐκείνους;

Ἀθῆναι 23 Μαρτίου 1937

ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ